

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ОВЕРКО НАТАЛІЯ ЯРОСЛАВІВНА

УДК 377.4:641.5 (043.3)

**РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ
У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2016

Робота виконана у Львівському науково-практичному центрі Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, м. Львів.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Руденко Лариса Анатоліївна**, Відокремлений структурний підрозділ Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України **Щербак Ольга Іванівна**, Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка, директор;
кандидат педагогічних наук, доцент **Шевченко Людмила Станіславівна**, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра інноваційних та інформаційних технологій в освіті, доцент.

Захист відбудеться «20» квітня 2016 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. К. Острозького, 32, корп. 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (вул. К. Острозького, 32 м. Вінниця, 21001).

Автореферат розісланий «18» березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і ступінь дослідженості проблеми. Конкурентоздатність національної системи освіти у світовому просторі має забезпечуватись високим кваліфікаційним рівнем майбутніх робітників, динамічністю навчального процесу, активністю учнів під час оволодіння професією. Успішне розв'язання поставлених перед професійно-технічними навчальними закладами (ПТНЗ) завдань значною мірою залежить від науково-творчого потенціалу педагогічних працівників. У зв'язку з цим у професійному становленні майбутніх кухарів зростає роль викладача спеціальних дисциплін, який має сприяти формуванню особистості майбутніх фахівців кулінарного профілю, бути професійно компетентним, постійно вдосконалюватися і творчо реалізуватися в педагогічній діяльності, досягаючи високого рівня педагогічної майстерності. Оскільки більшість цих викладачів мають досвід роботи у закладах громадського харчування і не мають педагогічної освіти, розвиток їхньої педагогічної майстерності можна забезпечити у процесі підвищення кваліфікації.

Концептуальні положення щодо підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ викладені у Законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Постанові Верховної Ради України «Про стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні», Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні, Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, Тимчасовому положенні про підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів України тощо.

Різні аспекти педагогічної майстерності висвітлені у працях Ю. Азарова, О. Астахова, О. Барабанщикова, Є. Барбіної, Ф. Гоноволіна, В. Гриньової, М. Дяченка, І. Зязюна, Т. Іванової, Л. Крамущенко, І. Кривоноса, В. Куценка, О. Лавріненка, А. Макаренка, Т. Матвійчук, Е. Помиткіна, К. Романової, О. Савченко, В. Семиченко, І. Синиці, С. Сисоєвої, В. Сухомлинського, Н. Тарасевич, Г. Хозяїнова; проблему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі закладів професійної освіти, досліджували: Л. Анциферова, Н. Брюханова, Г. Васянович, О. Дубасенюк, Н. Журавська, О. Коваленко, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, В. Майборода, А. Маркова, Л. Мітіна, Н. Ничкало, В. Олійник, О. Пехота, Н. Протасова, М. Скаткін, В. Сластьонін; питання підвищення кваліфікації викладачів спеціальних дисциплін вивчали С. Батишев, В. Дьяченко, В. Ковальчук, М. Махмутов, А. Нікуліна, Ю. Торба, Л. Шевчук, О. Щербак.

Аналіз науково-педагогічної літератури, сучасного стану викладання спецдисциплін у ПТНЗ кулінарного профілю та власний досвід педагогічної діяльності у цій галузі дали змогу виявити низку суперечностей між:

- динамічними змінами у трудовій діяльності фахівців кулінарного профілю, зумовленими постійним оновленням харчової галузі, та недостатнім урахуванням напрямів модернізації освіти у практиці ПТНЗ та системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- сучасними вимогами до якості професійної підготовки кваліфікованих кухарів-кондитерів та недостатнім рівнем педагогічних знань, умінь і навичок

викладачів спецдисциплін, їхньої педагогічної майстерності, зумовленим відсутністю у них педагогічної освіти;

- потребою суспільства в підвищенні ефективності та якості професійно-педагогічної діяльності викладачів спеціальних дисциплін у ПТНЗ кулінарного профілю та уповільненими темпами перебудови системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів профтехосвіти в напрямі розвитку їхньої педагогічної майстерності;

- потребою розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю та відсутністю комплексного науково-методичного забезпечення реалізації цього процесу в системі підвищення кваліфікації.

Вирішення цих суперечностей потребує обґрунтування теоретичних основ і концептуальних підходів до розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації. Отже, актуальність дослідження зумовлена:

- об'єктивною потребою розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації;

- необхідністю теоретичного і методичного обґрунтування розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації;

- завданнями створення та використання методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, розроблення науково обґрунтованого педагогічного забезпечення;

- доцільністю впровадження на курсах підвищення кваліфікації спецкурсу з розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін кулінарного профілю з метою підвищення якості їхньої професійно-педагогічної діяльності.

Виявлені суперечності, недостатня теоретична розробленість проблеми і потреби практики зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України з теми «Формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін» (РК № 0113U001274).

Тема дисертації затверджена вченою радою Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 2 від 22.02.2012 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 27.03.2012 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін кулінарного профілю ПТНЗ у процесі підвищення кваліфікації.

Об'єкт дослідження – підвищення кваліфікації викладачів професійно-технічних навчальних закладів.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.

Гіпотеза дослідження: ефективність розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю зросте за таких умов:

- розроблення й упровадження дисципліни «Розвиток педагогічної майстерності» для підвищення кваліфікації викладачів;
- проектування та застосування інноваційних форм, методів і технологій розвитку педагогічної майстерності та їх застосування у процесі підвищення кваліфікації;
- спрямованість курсів підвищення кваліфікації на гармонійний розвиток кожного з компонентів педагогічної майстерності;
- зорієнтованість процесу розвитку педагогічної майстерності на актуалізацію їхніх потреб щодо постійного самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності;
- застосування авторської методики реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю на курсах підвищення кваліфікації.

Завдання дослідження:

1. Здійснити структурно-компонентний аналіз поняття «педагогічна майстерність викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю».
2. Розкрити зміст і завдання системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ.
3. Обґрунтувати педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.
4. Визначити критерії, показники, етапи та рівні розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю.
5. Розробити методику реалізації педагогічних умов та експериментально перевірити її ефективність.

На різних етапах роботи використано комплекс **методів дослідження**, адекватних завданням: *теоретичні* – вивчення сучасних психолого-педагогічних і методичних положень про зміст професійної освіти та освітній процес у системі підвищення кваліфікації для систематизації, порівняння, уточнення змісту основних понять дослідження; аналіз практичної роботи ПТНЗ кулінарного профілю для виявлення рівня професійно-теоретичної підготовки випускників; проектування змісту, форм і технологій розвитку педагогічної майстерності під час підвищення кваліфікації викладачів; аналіз і синтез для визначення структури педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін у ПТНЗ кулінарного профілю та системи її формування у процесі підвищення кваліфікації; *емпіричні* – спостереження за педагогічною та навчальною діяльністю викладачів під час підвищення кваліфікації, бесіди, анкетування, самооцінювання для визначення ступеня вираженості компонентів педагогічної майстерності, виявлення потреби їх розвитку у викладачів та обґрунтування необхідних педагогічних умов; тестування, експертне оцінювання для визначення теоре-

тичної та методичної підготовленості слухачів курсів підвищення кваліфікації; вивчення навчальної документації, логіко-педагогічний аналіз змісту психолого-педагогічних дисциплін курсів підвищення кваліфікації та педагогічне проектування для вивчення закономірностей розвитку освітнього процесу та відповідних специфічних закономірностей з допомогою формалізованої схеми; педагогічний експеримент з метою виявлення ефективності обґрунтованих педагогічних умов і розробленої методики; методи математичної статистики для опрацювання результатів.

Експериментальною базою дослідження були курси підвищення кваліфікації Навчально-методичних центрів ПТО Львівської, Миколаївської, Тернопільської, Чернігівської областей і навчально-методичного кабінету Івано-Франківської області, у яких взяли участь 618 слухачів.

Теоретико-методологічною основою дослідження є теоретичні праці з проблем: філософії та методології освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, С. Гончаренко, В. Загвязінський, І. Зязюн, В. Кремень, О. Новиков); загальні засади професійної педагогіки (Ю. Бабанський, В. Беляєва, Г. Васянович, В. Кан-Калик, І. Підласий, В. Сластьонін, В. Шахов, В. Ягупов); педагогіки і психології професійної освіти (К. О. Абульханова-Славська, Г. Балл, С. Батишев, В. Безрукова, Л. Виготський, Р. Гуревич, Е. Зеєр, І. Зимняя, Е. Калецький, М. Козяр, Н. Кузьміна, О. Леонтєв, А. Маркова, М. Махмутов, Н. Ничкало, Е. Помиткін, В. Радкевич, В. Рибалка, С. Рубінштейн, В. Семиченко, В. Чайка, А. Шкляр, І. Якиманська); вдосконалення навчального процесу (О. Акімова, А. Алексюк, В. Безпалько, Є. Бондаревська, І. Дичківська, І. Лернер, А. Литвин, Л. Мітіна, О. Пометун, П. Сікорський, Д. Чернілевський); освіти дорослих і технологій підготовки педагога (С. Вершловський, С. Змеєв, М. Кадемія, А. Коломієць, Ю. Кулюткін, Л. Лук'янова, О. Пехота, Н. Протасова, С. Сисоєва, Г. Тарасенко, В. Шахов, Л. Шевченко, В. Штифурак); педагогічної майстерності (О. Астахов, О. Барабанщиков, Є. Барбіна, Ф. Гоноболин, В. Гриньова, І. Зязюн, О. Лавріненко, Н. Тарасевич, М. Ярмаченко); підвищення кваліфікації педагогічних працівників (В. Ковальчук, В. Маслов, В. Олійник, О. Щербак).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше* обґрунтовані педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації (розроблення й упровадження дисципліни «Розвиток педагогічної майстерності» для підвищення кваліфікації викладачів; проектування та застосування інноваційних форм, методів і технологій розвитку педагогічної майстерності та їх застосування у процесі підвищення кваліфікації; спрямованість курсів підвищення кваліфікації на гармонійний розвиток кожного з компонентів педагогічної майстерності; зорієнтованість процесу розвитку педагогічної майстерності на актуалізацію їхніх потреб щодо постійного самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності); визначені критерії та рівні педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю; *розроблено* теоретичні засади методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю; *уточнено* зміст і структуру поняття «педагогічна майстерність викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю» та особливості її розвитку у процесі

підвищення кваліфікації; *подальшого розвитку* одержала номенклатура принципів і технології розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.

Практичне значення дослідження визначається тим, що: розроблені й упроваджені на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ методи реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, експериментальна програма і спецкурс «Розвиток педагогічної майстерності»; реалізовані педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності сприяли значному підвищенню її рівня у викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю. Результати дисертаційного дослідження і розроблені навчально-методичні матеріали можуть бути використані для вдосконалення методичного забезпечення навчального процесу в системі та безпосередньо на курсах підвищення кваліфікації педагогів ПТНЗ.

Упровадження результатів дослідження. Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ в Івано-Франківській (довідка № 63/01-15 від 08.06.15 р.), Кіровоградській (довідка № 134 від 11.06.2015 р.), Львівській (довідка № 11/1-136а від 27.05.2015 р.), Миколаївській (довідка № 188-01 від 29.05.2015 р.), Тернопільській (довідка № 128 від 11.06.2015 р.) і Черкаській (довідка № 124/1 від 16.06.2015 р.) областях.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на 21 науково-практичній конференції, зокрема: *міжнародних*: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2014); X, XI Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях (Київ, 2012); «Здобутки, проблеми та перспективи підготовки робітничих кадрів професій ресторанного господарства» (Нововолинськ, 2013); «Forming and Qualitative Development of Modern Educational Systems» (Лондон, 2013); «Global scientific unity 2014: The European Scientific and Practical Congress» (Копенгаген, 2014); *всеукраїнських*: IV Всеукраїнському педагогічному конгресі «Реформування освітньої системи в Україні в контексті європейської інтеграції» (Львів, 2014); «Науково-методичні основи професійного навчання дорослих в умовах ПТНЗ і виробництва» (Львів, 2012), «Педагогіка і психологія професійної освіти: науковий пошук, проблеми, перспективи» (Львів, 2012); «Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців» (Львів, 2013), «Технології формування педагогічного професіоналізму майбутніх учителів» (Мелітополь, 2014); *регіональних*: наукових конференціях Львівського НПЦ ІПТО НАПН України (Львів, 2013–2015); «Підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах» (Львів, 2015), «Сучасні технології у суспільно-гуманітарній підготовці кваліфікованих робітників у ПТНЗ» (Львів, 2015); «Застосування тренінгових технологій у процесі формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників» (Львів, 2015); на засіданнях вченої ради і відділу практичної психології Львівського науково-практичного центру ІПТО НАПН України, циклових комісій зі спеціальних дисциплін Львівського вищого професійно-політехнічного училища.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 27 одноосібних публікаціях, з яких: 1 методичні рекомендації, 1 навчальна програма, 11 статей (із них 6 – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 – в іноземних періодичних виданнях, 1 – у вітчизняному виданні, включеному до наукометричних баз, 14 тез і матеріалів конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 10 додатків і списку використаних джерел (420 найменування, із них 7 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації – 258 сторінок. Основний текст викладено на 186 сторінках, з яких на 13,5 розміщено 14 таблиць і 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність, викладено мету, гіпотезу, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, його зв'язок із науковими програмами, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи розвитку педагогічної майстерності»* – розкрито сутність поняття «педагогічна майстерність викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю»; визначено методологічні підходи до її розвитку; з'ясовано зміст і завдання системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічної освіти.

Конкурентоздатність національної системи освіти у європейському і світовому просторі має забезпечуватись високим професійно-кваліфікаційним рівнем викладачів, гнучкістю й динамічністю навчального процесу. Найвищою формою педагогічного професіоналізму є «педагогічна майстерність», що трактується як ідеал педагогічної діяльності, еталон ефективності педагогічної праці, домінуючий складник педагогічної дії, та забезпечує самоорганізацію професійної діяльності викладача на рефлексивній основі. Як сукупність особистісних якостей, педагогічна майстерність відображає психолого-педагогічну підготовку викладача, його здатність оптимально вирішувати педагогічні завдання, постійно самовдосконалюватися. Педагогічну майстерність викладача спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю пов'язуємо з його здатністю виявляти творчу ініціативу, реалізувати власну систему цінностей і визначаємо як сукупну характеристику особистісних і професійних якостей, які відображаються в загальнопедагогічній підготовленості, здатності до професійно-педагогічної діяльності, професійно-особистісній готовності, інноваційній педагогічній діяльності, та забезпечують належний рівень організації професійно-теоретичної підготовки майбутніх кухарів.

Комплекс методологічних підходів (аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний) розглядається крізь призму андрагогічного підходу, застосування якого до розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю в системі підвищення кваліфікації забезпечує включення слухачів у процес осмислення особистих і професійних цілей та їх співвідношення на основі принципу навчання протягом життя. Аксіологічний підхід до розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ґрунтується на загальнолюдських цінностях і враховує систему ціннісних орієнтації самого викладача. Це

дає змогу посилити аксіологічне ядро його загальнопедагогічної підготовленості та компетентності в галузі харчових технологій, сформувати ціннісне ставлення до професійно-педагогічної діяльності – навчання кухарів – як необхідного способу самореалізації. Реалізація компетентнісного підходу передбачає розвиток професійної компетентності викладача як продукту власної життєтворчої активності. Це виявляється у його здатності до професійної діяльності, актуалізації педагогічного потенціалу, накопиченні досвіду, вдосконаленні ключових, соціальних, професійних, комунікативних та ІКТ-компетентностей і розвитку професійно важливих якостей особистості. Зокрема це стосується знань предметів «Технологія приготування їжі з основами товарознавства», «Устаткування підприємств громадського харчування» та методики їх викладання; сучасних тенденцій розвитку харчової галузі, інноваційних форм і методів навчання кухарів; розвитку вмінь і навичок застосування інноваційних технологій їхньої професійної підготовки. Особистісно-діяльнісний підхід розглядає особистість педагога в діяльності, забезпечує його професійно-особистісну готовність до навчально-виховної діяльності у ПТНЗ кулінарного профілю і виражається у високому професіоналізмі в галузі харчових технологій, психолого-педагогічній підготовленості, методологічній і методичній грамотності, досвіді навчання майбутніх кухарів. Акмеологічний підхід спрямовує розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації на особистісний саморозвиток і професійно-педагогічне самовдосконалення, сприяє реалізації творчого потенціалу під час викладання спецдисциплін майбутнім кухарям, виявляє готовність до інноваційної педагогічної діяльності.

Розвиток педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ вимагає застосування дидактичних принципів (науковості, зв'язку навчання з практикою, систематичності та послідовності) і принципів професійної освіти (професійної спрямованості, гуманітаризації та демократизації професійної освіти, фундаменталізації, інтеграції, інформатизації, інноваційності, наступності), на основі яких формулюватимуться специфічні принципи розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.

Розвиток педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ у системі підвищення кваліфікації передбачає узгодженість роботи методистів навчальних закладів, методичної служби навчально-методичних центрів ПТО, курсів підвищення кваліфікації та самоосвіти викладачів. Ефективність розвитку педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ досягається за допомогою створення простору для постійної самоосвіти, розкриття творчого потенціалу, розвитку мотивації до свідомої самостійної діяльності з професійного й особистісного вдосконалення, підвищення рівня педагогічної майстерності. Курси підвищення кваліфікації мають забезпечити якісну підготовку педагогів ПТНЗ кулінарного профілю відповідно до запитів харчової промисловості та галузі громадського харчування шляхом формування у них готовності активно збагачувати інтелектуальний і духовний потенціал, прагнення підвищувати рівень педагогічної майстерності. Курсове підвищення кваліфікації педагогічних працівників ПТНЗ є засобом їхньої випереджувальної підготовки до діяльності в сучасному суспільстві та покликане задовольнити як професійні, соціальні й культурологічні запити педагогів, так і потреби навчального закладу щодо реалізації його про-

грамних цілей у забезпеченні якісної підготовки робітничих кадрів. У процесі курсового навчання варто спеціально вибирати такий зміст, методи, форми, створювати такі умови, за яких педагогічна майстерність перебуватиме у постійному розвитку.

У **другому розділі** – «*Педагогічні засади розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін*» – визначено структуру педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, рівні, показники та критерії її розвитку; обґрунтовано педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності в процесі підвищення кваліфікації, викладено методику їх реалізації.

У структурі педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю виокремлено компоненти: *когнітивно-ціннісний* (ґрунтується на системі загальнопедагогічних знань, професійних і особистісних цінностей, ставленні до праці як способу самореалізації, передбачає розвиток потребнісно-мотиваційної сфери і виражається у загальнопедагогічній підготовленості викладача); *компетентнісно-технологічний* (виявляється в педагогічному потенціалі та професійно-педагогічній компетентності та відображає здатність до професійно-педагогічної діяльності); *рефлексивно-особистісний* (охоплює спрямованість особистості, її суб'єктивний досвід, здатність до рефлексії та саморегуляції у професійно-педагогічній діяльності та поведінці, передбачає цілеспрямований педагогічний вплив і відображає професійно-особистісну готовність до навчання і виховання майбутніх кухарів); *творчо-інноваційний* (відображає прагнення до постійного самовдосконалення, високий рівень професійного сприйняття, креативне педагогічне мислення, готовність до творчості під час викладання спецдисциплін майбутнім кухарям, реалізується в інноваційній педагогічній діяльності). Усі компоненти взаємопов'язані, причому визначальною є взаємозумовленість особистісних (гуманістична спрямованість, морально-етична, потребнісно-мотиваційна сфери, здатність до саморегуляції діяльності та поведінки, прагнення до постійного самовдосконалення) і професійних (загальнопедагогічні цінності, ставлення до праці як необхідного способу самореалізації, готовність до активної взаємодії з учнями, професійно-педагогічна компетентність, високий рівень професійного сприйняття, педагогічного мислення і педагогічної техніки) якостей педагога.

До специфічних принципів розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації відносимо принципи: *рефлексивності* (відображає можливість самоконструювання особистості); *суб'єктності* (виявляється в активній позиції, самостійному коригуванні професійно-педагогічної діяльності, прогнозуванні її результатів); *неперервності* (реалізує підхід до підвищення кваліфікації викладачів спецдисциплін як до процесу перетворення життєвого і професійно-педагогічного досвіду); *фасилітації* (забезпечує повноцінне використання професійно-педагогічного потенціалу слухачів при досягненні спільних цілей у змісті навчання на курсах підвищення кваліфікації). Їх урахування дало можливість обґрунтувати педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю:

– розроблення й упровадження дисципліни «Розвиток педагогічної майстерності» для підвищення кваліфікації викладачів;

- проектування та застосування інноваційних форм, методів і технологій розвитку педагогічної майстерності та їх застосування у процесі підвищення кваліфікації;

- спрямованість курсів підвищення кваліфікації на гармонійний розвиток кожного з компонентів педагогічної майстерності;

- зорієнтованість процесу розвитку педагогічної майстерності на актуалізацію потреб щодо постійного самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності.

Методика реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю передбачала чотири етапи. Мета першого етапу (*актуалізація*) – розвиток когнітивно-ціннісного компонента і досягнення когнітивного рівня педагогічної майстерності, критерієм його сформованості є загальнопедагогічна підготовленість. На другому етапі (*репродуктивному*) цей компонент доповнюється компетентнісно-технологічним, результатом є сформованість педагогічної майстерності на функціональному рівні, а критерієм – здатність до продуктивної професійно-педагогічної діяльності. Третій етап (*самореалізація*) передбачає додавання до попередніх компонентів рефлексивно-особистісного, сформованість рефлексивного рівня педагогічної майстерності, який визначається професійно-особистісною готовністю педагога. На четвертому (*евристичному*) етапі відбувається нарощення творчо-інноваційного компонента педагогічної майстерності та інтегрування всіх компонентів. Його результатом є сформованість творчого рівня педагогічної майстерності, що визначається професійно-педагогічною креативністю і передбачає творчу діяльність викладача у своїй галузі (рис. 1).

Методика включає застосування педагогічних технологій, що якісно впливають на розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю: *самовиховання* (сприяє вдосконаленню особистості, яка свідомо саморозвивається і прагне самостійно обирати мету самовдосконалення, аналізує і займається самоосвітою); *проблемного навчання* (сприяє формуванню творчої особистості, здатної логічно мислити, знаходити оптимальні вирішення проблемних ситуацій, що можуть виникнути у професійній діяльності, систематизувати і накопичувати знання на основі самоаналізу, саморозвитку і самокорекції); *проектні* (стимулює інтерес до накопичення знань і вдосконалення умінь, розвитку навичок орієнтуватися в інформаційному просторі, критичного і творчого мислення); *інтерактивного навчання* (спрямовані на розкриття креативного потенціалу, актуалізацію прагнення до самовдосконалення, досягнення високого рівня професійного сприйняття, педагогічного мислення і педагогічної техніки, готовності до творчої діяльності); *тренінгові* (вдосконалюють рефлексивні якості, активізують свідоме ставлення до набуття знань, розвитку вмінь і навичок, сприяють підвищенню рівня комунікативної культури); *інформаційно-комунікаційні* (посилюють мотивацію до самоосвіти, допомагають творчо й більш продуктивно використовувати навчальний час, вдосконалюють професійно-педагогічну компетентність, сприяють виробленню професійно-особистісної готовності до інноваційної педагогічної діяльності).

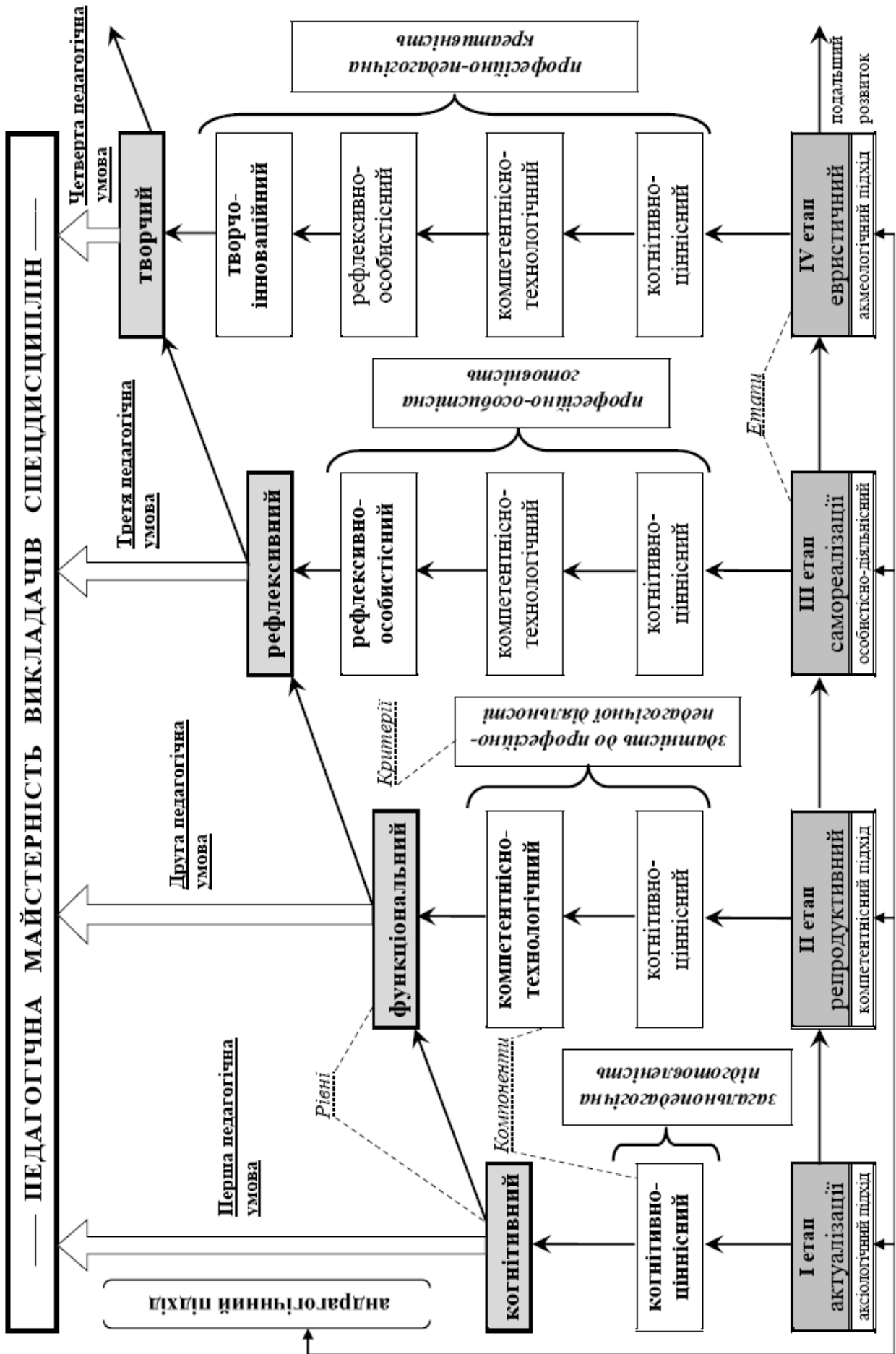

Рис. 1. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спецідисциплін ПТНЗ кулінарного профілю

У третьому розділі – «Перевірка ефективності методики реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін» – висвітлено організацію і хід експерименту, подано результати апробації обґрунтованих педагогічних умов, проаналізовано ефективність розробленої методики розвитку педагогічного майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, інтерпретовано результати статистичного аналізу одержаних даних.

З метою виявлення ефективності розробленої методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю проведений педагогічний експеримент, у якому взяли участь 618 слухачів курсів підвищення кваліфікації – викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю Івано-Франківської, Львівської, Миколаївської, Тернопільської, Чернігівської областей, 12 методистів НМЦ ПТО.

На констатувальному етапі виявлено стан розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю. Їхнє самооцінювання виявило: більшість (88,6 %) вважають, що володіють когнітивно-ціннісним компонентом педагогічної майстерності на високому та вище середнього рівнях). Компетентнісно-технологічний компонент на високому та вище середнього рівнях виражений у 70,7 % викладачів. Водночас, рефлексивно-особистісний – у 43,6 %, а творчо-інноваційний – лише у 34,2 % викладачів. Це свідчить про низький загальний рівень педагогічної майстерності педагогів ПТНЗ цього профілю. Вивчення рівня педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю на курсах підвищення кваліфікації засвідчило їх невисоку ефективність щодо розвитку всіх її компонентів, адже їх приріст становить переважно лише 4–6 %. Отже, результати констатувального дослідження свідчать про відсутність значного позитивного впливу на розвиток педагогічної майстерності, низьку актуалізацію її компонентів в межах традиційної методики викладання.

З метою виправлення цього стану на пошуковому етапі експерименту з'ясовано особливості розвитку педагогічної майстерності в системі підвищення кваліфікації; визначено методологічні підходи до її розвитку та уточнено її компоненти; обґрунтовано педагогічні умови і розроблено методику розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації. Практичним результатом пошукового етапу є авторська навчальна програма з курсу «Розвиток педагогічної майстерності» для підвищення кваліфікації викладачів і методичні рекомендації «Розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю».

Оцінювання загальнопедагогічної підготовленості слухачів за двома ознаками (педагогічні знання, педагогічні цінності) засвідчило майже вдвічі вищу динаміку розвитку її показників у слухачів ЕГ, які навчалися за нашою методикою (перший показник вищий в 1,8 рази, другий – у 2,3). Здатність до професійно-педагогічної діяльності, тобто виявлення професійно-педагогічної компетентності викладачів, в ЕГ, за нашими дослідженнями, стабільна і майже однакова для всіх складових (від 27,7 % до 35,3 %) і перевершує динаміку розвитку в групах із традиційною методикою підвищення кваліфікації у 2,3 рази (у 3,7 – за гностичними, у 2 – за проектувальними, у 2,5 – за організаційно-операційними, в 1,3 – за комунікативними та у 2,2 –

за контрольно-мотиваційними компетенціями). Вивчення професійно-особистісної готовності викладачів за методикою педагогічних ситуацій показало значно вищі результати в ЕГ, адже її динаміка зростає майже вдвічі (в 1,9 рази) порівняно із КГ. Дослідження професійно-педагогічної креативності викладачів, що відповідає творчому рівню сформованості педагогічної майстерності, охоплювало вісім показників: оригінальність педагогічних прийомів і вирішення нестандартних ситуацій, допитливість, творча уява, педагогічна інтуїція, дивергентне педагогічне мислення й уміння вести дослідницько-експериментальну роботу, інноваційність, антиципація, творче ставлення до кухарської справи та навчання кухарів. Аналіз систематизованих результатів тестування (табл. 1) показує, що в середньому за всіма показниками креативності навчання в ЕГ за нашою методикою ефективніше у 2,3 рази.

Для статистичного підтвердження достовірності отриманих даних використовувався критерій згоди χ^2 . За виконаними розрахунками початкові показники слухачів експериментальної та контрольної груп збігаються, а кінцеві – різняться з необхідною статистичною достовірністю 95 %. Це дає підстави для висновку, що виявлені зміни не випадкові та пов'язані із застосуванням обґрунтованих педагогічних умов і методики розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін.

Таблиця 1

Результати сформованості критеріїв педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю наприкінці експерименту

№ з/п	Критерії педагогічної майстерності	Групи	Всього слухачів у підгрупах	Досягли високого ступеня вираженості	
				осіб	%
1.	Загальнопедагогічна підготовленість	КГ	140	9	6,4
		ЕГ	140	27	19,3
2.	Здатність до професійно-педагогічної діяльності	КГ	180	27	15,0
		ЕГ	180	54	30,0
3.	Професійно-особистісна готовність	КГ	120	19	15,8
		ЕГ	120	35	29,2
4.	Професійно-педагогічна креативність	КГ	80	20	25,0
		ЕГ	80	37	46,3

Загалом в експериментальному дослідженні (табл. 1) були одержані результати: кількість слухачів ЕГ, які досягли когнітивного рівня розвитку педагогічної майстерності внаслідок застосування обґрунтованих педагогічних умов і розробленої методики досягла 19,3 %, функціонального – 30,0 %, рефлексивного – 29,2 %, а творчого рівня – 46,2 %. У КГ ці показники значно нижчі та становлять відповідно: когнітивного рівня – 6,4 %, функціонального – 15,0 %, рефлексивного – 15,8 %, а творчого – 25,0 % (рис. 2).

Результати педагогічного експерименту підтверджують гіпотезу дослідження і свідчать про доцільність використання запропонованої методики розвитку

педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.

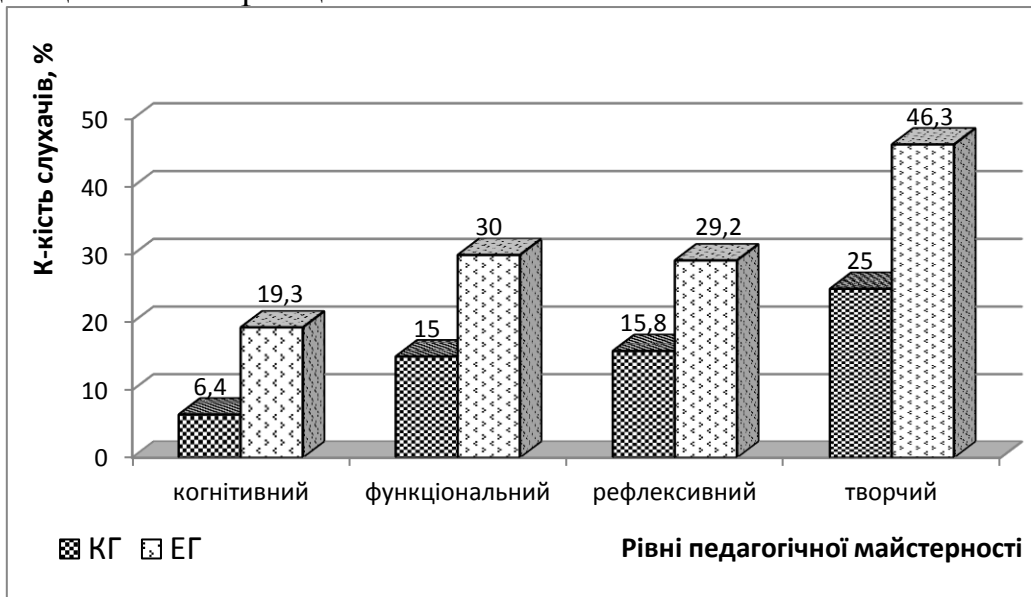

Рис. 2. Динаміка сформованості критеріїв педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (формульвальний етап)

ВИСНОВКИ

1. У науково-педагогічній літературі поняття «педагогічна майстерність» розглядається у зв'язку з умінням будувати педагогічний процес, мистецтвом впливу на вихованців, самоорганізацією високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі, професійною компетентністю педагога, його особистісними якостями, мистецтвом виконання навчальної діяльності, досвідом, педагогічним мисленням, рівнем професійно-педагогічних знань, умінь, навичок. Як сукупність особистісних якостей педагогічна майстерність є найвищою формою професіоналізму та відображає психолого-педагогічну підготовленість, здатність оптимально вирішувати педагогічні завдання, постійно саморозвиватися й самовдосконалюватися в професійній діяльності. Педагогічна майстерність викладача спецдисциплін у ПТНЗ кулінарного профілю – це сукупна характеристика особистісних і професійних якостей, що виявляються у його загальнопедагогічній підготовленості, здатності до професійно-педагогічної діяльності, особистісної готовності до взаємодії з учнями, професійно-педагогічній креативності та забезпечують високий рівень організації професійно-теоретичної підготовки майбутніх кухарів у ПТНЗ.

На основі визначення педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю та обґрунтування комплексу методологічних підходів (андрагогічний, аксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний) до її розвитку в процесі підвищення кваліфікації визначено компоненти педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю: *когнітивно-ціннісний* (виражається у загальнопедагогічній підготовленості викладача); *компетентнісно-технологічний* (виражається у здатності до професійно-педагогічної діяльності); *рефлексивно-особистісний* (відображається у професійно-педагогічній готовності до навчання і виховання майбутніх кухарів); *творчо-інноваційний* (реалізується в інноваційній педагогічній діяльності).

2. Удосконалення професійно-педагогічного рівня викладачів ПТНЗ здійснюється у системі підвищення кваліфікації та передбачає розкриття творчого потенціалу, самоосвіту та розвиток мотивації педагогів з метою задоволення особистісних і виробничих потреб, зростання фахового рівня та педагогічної майстерності. Основною метою цієї системи є передусім створення умов для постійної самоосвіти та самовдосконалення педагогів, розвитку їхньої педагогічної майстерності. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється шляхом методичної роботи в навчальному закладі та обласних НМЦ ПТО, планової післядипломної освіти (стажування, курси підвищення кваліфікації), самоосвіти. Узгодженість цих елементів забезпечує ефективний розвиток педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ завдяки перманентному особистісному та професійному самовдосконаленню, творчому зростанню, підвищенню мотивації до освітньої діяльності. Спрямування підвищення кваліфікації викладачів спецдисциплін на розвиток педагогічної майстерності передбачає: оновлення спеціально-професійних і психолого-педагогічних компетентностей, проектування й моделювання власної професійної діяльності та самоосвіти, розвиток рефлексивної свідомості та творчого потенціалу.

3. Урахування дидактичних принципів, принципів професійної освіти, визначення специфічних принципів розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації (рефлексивності, суб'єктності, неперервності, фасилітації) дозволило обґрунтувати педагогічні умови її розвитку:

- *Розроблення й упровадження дисципліни «Розвиток педагогічної майстерності» для підвищення кваліфікації викладачів* забезпечує організацію особистісно-орієнтованої взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу з метою збагачення і систематизації цінностей, норм і знань, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю.

- *Проектування та застосування інноваційних форм, методів і технологій розвитку педагогічної майстерності та їх застосування у процесі підвищення кваліфікації* передбачає цілеспрямоване використання досягнень сучасної психолого-педагогічної науки та інноваційних виробничих технологій у процесі розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін з метою підвищення рівня загальнопедагогічної підготовленості, здатності до професійно-педагогічної діяльності, формуванню готовності до творчості у викладанні спецдисциплін кулінарного профілю.

- *Зорієнтованість процесу розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін на актуалізацію їхніх потреб щодо постійного самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності* полягає у: стимулюванні викладачів до постійного самовдосконалення у професійній діяльності шляхом підвищення мотивації, потреби самореалізації у професійно-педагогічній діяльності; цілеспрямованому виробленні індивідуального стилю педагогічної діяльності; вдосконаленні професійно значущих особистісних якостей.

- *Спрямованість курсів підвищення кваліфікації на гармонійний розвиток кожного з компонентів педагогічної майстерності* забезпечує задоволення інтересів викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у постійному підвищенні педагогічної майстерності відповідно до досягнень сучасної психолого-педа-

гогічної науки та інноваційних виробничих технологій, застосування сучасних освітніх технологій, спрямованих на особистісний і професійний розвиток педагогів.

4. Рівні розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю (*когнітивний, функціональний, рефлексивний, творчий*) визначалися за відповідними критеріями (*загальнопедагогічна підготовленість, здатність до професійно-педагогічної діяльності, професійно-особистісна готовність, професійно-педагогічна креативність*), для кожного з яких розроблені специфічні показники. Досягнення кожного рівня характеризують етапи розвитку педагогічної майстерності: *актуалізації* – сформованість когнітивно-ціннісного компонента; *репродуктивний* – сформованість компетентісно-технологічного компонента; *самореалізації* – сформованість рефлексивно-особистісного компонента; *евристичний* – сформованість творчо-інноваційного компонента педагогічної майстерності на основі інтегрування усього комплексу компонентів.

5. Методика реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю передбачає впровадження на курсах підвищення кваліфікації спецкурсу «Розвиток педагогічної майстерності» та застосування комплексу педагогічних технологій: *самовиховання, проблемного навчання, проектного та інтерактивного навчання, тренінгові, інформаційно-комунікаційні технології*, що інтенсифікують формування компонентів педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю, максимально розкривають їхній професійно-педагогічний потенціал, сприяють усвідомленню і творчому виявленню особистісної професійної позиції в освітній діяльності, оптимізують самоактуалізацію та самореалізацію викладача. Експериментальна перевірка засвідчила доцільність упровадження запропонованих інновацій у систему підвищення кваліфікації працівників закладів профтехосвіти для розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю.

Одержані теоретичні та практичні результати дозволили сформулювати рекомендації щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників на основі розробленої методики розвитку педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ. Проведене дослідження, певна річ, не вичерпує всіх завдань розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю. Перспективи подальших пошуків пов'язані з розробленням діагностичних програм і методик відстеження та коригування процесу підвищення кваліфікації; вивченням мотивації, педагогічних здібностей та професійно-педагогічного потенціалу, розвитку педагогічної техніки викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю на всіх етапах неперервної освіти, застосуванням зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації педагогів професійного навчання, зокрема розроблення тренінгових програм, застосування дистанційного навчання та інформаційних технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, що розкривають основний зміст дисертації

1. Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів професійно-технічних навчальних закладів / Наталія Оверко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2012. — № 6. — С. 64–71.

2. Оверко Н. Розвиток фахової майстерності педагогічних працівників професійної школи у системі підвищення кваліфікації / Наталія Оверко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2013. — № 4. — С. 172–180.

3. Оверко Н. Я. Особистісний і професійний аспекти у структурі педагогічної майстерності / Наталія Оверко // Молодь і ринок. — 2013. — № 9 (104). — С. 135–140.

4. Оверко Н. Я. Особистісно-діяльнісний і акмеологічний аспекти розвитку педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ / Наталія Оверко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. — Вип. 37 / редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін. — К. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. — С. 280–283.

5. Оверко Н. Концептуальні підходи до розвитку педагогічної майстерності викладачів ПТНЗ у контексті модернізації освіти / Оверко Наталія // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. — 2014. — № 1 (12). — С. 305–310.

6. Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю: результати експерименту / Наталія Оверко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2015. — № 6. — С. 34–50.

7. Overko N. Professional competence and pedagogical skills of teacher at vocational school / Overko N. // Forming and Qualitative Development of Modern Educational Systems / International Academy of Science and Higher Education. — Vol. LXIV. — London : IASHE, 2013. — P. 81—83.

8. Оверко Н. До питання структури педагогічної майстерності викладача професійно-технічної освіти / Н. Я. Оверко // Global scientific unity 2014 : The European Scientific and Practical Congress ; Prague (Czech Republic), 28th of November 2014. — Copenhagen : «Science & Genesis», 2014. — Vol. 3. — P. 227–235.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Оверко Н. Я. Особистісна складова педагогічної майстерності викладача ПТНЗ // Н. Оверко // Психологічні виміри культури, економіки, управління : зб. статей. — Вип. № 1. — Львів : ТЗоВ «Ліга-Прес», 2013. — С. 117–122.

10. Оверко Н. Я. Проблеми формування професійної компетентності викладача професійно-технічного навчального закладу / Н. Я. Оверко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів X Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / [голов. ред. І. А. Зязюн]. — Вип. 4 (8). — Чернівці : Зелена Буковина, 2013. — С. 205–210.

11. Оверко Н. Я. До питання підвищення кваліфікації педагогів ПТНЗ в умовах реформування професійно-технічної освіти / Наталія Оверко // Четвертий український педагог. конгрес : зб. наук. пр. — Львів : Сполом, 2014. — С. 160–166.

12. Оверко Н. Я. Проблема розвитку педагогічної майстерності викладачів професійно-теоретичної підготовки / Оверко Наталія Ярославівна // Теоретичні та методичні аспекти дослідження проблем підготовки робітничих кадрів з професій, що користуються сталим попитом на ринку праці : зб. матеріалів звітної наук.-практ. конф., 21 березня 2012 р., м. Львів. — Львів : [ФОП Корпан Б. І.], 2012. — С. 39–40.

13. Оверко Н. Я. Педагогічна майстерність як основа виховної діяльності викладачів ПТНЗ / Н. Я. Оверко // Психолого-педагогічні аспекти виховної

діяльності педагога ПТНЗ у процесі гуманітарної підготовки майбутніх фахівців : матер. обласного круглого столу. — Л. : НМЦ ПТО у Львів. обл. — С. 31–32.

14. Оверко Н. Я. До питання формування професійної компетентності викладачів спецпредметів у ПТНЗ / Наталія Оверко // Науково-методичні основи професійного навчання дорослих в умовах ПТНЗ і виробництва : зб. матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф., 28 листопада 2012 р., м. Львів. — Львів : Сполом, 2012. — С. 57–59.

15. Оверко Н. Я. Підвищення фахової майстерності педагогів професійно-технічних навчальних закладів / Наталія Оверко // Педагогіка і психологія професійної освіти : науковий пошук, проблеми, перспективи : матеріали наук.-практ. конф. ; 23 квітня 2013 р., м. Львів. — Львів : Сполом, 2013. — С. 95–98.

16. Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності педагогів професійної школи у системі підвищення кваліфікації / Н. Я. Оверко // Впровадження прогресивних педагогічних технологій, оптимальних форм і методів організації навчально-виховного процесу : матеріали обл. наук.-практ. конфер., 30 травня 2013 р., м. Львів. — Львів : НМЦ ПТО у Львівській обл., 2013. — С. 26–28.

17. Оверко Н. Я. Компетентнісний аспект у педагогічній діяльності викладача ПТНЗ / Наталія Оверко // Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 9–10 жовтня 2013р., м. Львів. — Львів : Сполом, 2013. — С. 168–172.

18. Оверко Н. Я. Модернізація освіти і підготовка педагогічних кадрів для професійно-технічної освіти / Наталія Оверко // Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників : матеріали Звітної наук.-практ. конф. ЛНПЦ ПТО НАПН України (25 лютого 2014р., м. Львів). — Львів : Сполом, 2014. — С. 59–61.

19. Оверко Н. Я. Особистісний аспект професійної компетентності викладачів ПТНЗ / Наталія Оверко // Становлення професійної компетентності викладача суспільно-гуманітарних дисциплін : матеріали наук.-практ. конф., 3 грудня 2013 р., м. Львів. — Львів : НМЦ ПТО у Львів. обл., 2014. — С. 46–47.

20. Оверко Н. Я. Навчальна програма до вивчення курсу «Розвиток педагогічної майстерності» для викладачів ПТНЗ / Н. Я. Оверко // Вплив суспільно-гуманітарних дисциплін на формування професійних якостей майбутніх фахівців : матеріали круглого столу; 12 червня, 2014 р., м. Львів. — Львів : НМЦ ПТО, 2014. — С. 28–32.

21. Оверко Н. Я. Умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спецтехнологій / Н. Я. Оверко // Проблеми професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах : матеріали Звітної наук.-практ. конф., 4 березня 2015 р. — Львів : СПОЛОМ, 2015. — С. 31–32.

22. Оверко Н. Я. Сучасні технології розвитку педмайстерності викладачів ПТНЗ / Оверко Н. Я. // Сучасні технології у суспільно-гуманітарній підготовці кваліфікованих робітників у ПТНЗ : матеріали обл. наук.-практ.-конф., 11 червня 2015 р., м. Львів. — Львів : НМЦ ПТО у Львівській обл., 2015. — С. 35–37.

23. Оверко Н. Я. Педагогічні умови розвитку фахової майстерності викладачів спецтехнологій у ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації / Наталія Оверко // Молодий вчений. — 2015. — № 2 (17). — Ч. V. — С. 82–87.

24. Оверко Н. Я. До проблеми підготовки фахівців кулінарного профілю у професійно-технічних навчальних закладах / Наталія Оверко // Здобутки, проблеми та перспективи підготовки робітничих кадрів професій ресторанного господарства : матер. міжнар. наук.-практ. конф. ; 22 березня 2013 р. — Нововолинськ, 2013. — С. 22—23.

25. Оверко Н. Я. Роль особистості педагога професійної школи у виховному процесі / Наталія Оверко // Розвиток професійно-технічної освіти на регіональному рівні: проблеми, рішення, перспективи : тези доп. XII Педагогічних читань пам'яті В. П. Жука, 27 листопада 2013 р., м. Львів. — Львів : СПОЛОМ, 2013. — С. 38–39.

26. Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності : навчальна програма для підвищення кваліфікації викладачів спецтехнології ПТНЗ кулінарного профілю / уклад. Н. Я. Оверко. — Львів : НМЦ ПТО у Львівській обл., 2014. — 32 с.

27. Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю : методичні рекомендації / Н. Я. Оверко. — Львів : ЛНПЦ ПТО, 2015. — 32 с.

АНОТАЦІЇ

Оверко Н. Я. Розвиток педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2016.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню проблеми розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін кулінарного профілю професійно-технічних навчальних закладів у процесі підвищення кваліфікації.

На основі аналізу методологічних і психолого-педагогічних аспектів професійно-педагогічної діяльності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю і теоретичного аналізу досліджень педагогічної майстерності проаналізовано зміст поняття «педагогічна майстерність», розкрито педагогічні засади розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації. На цій основі обґрунтована структура педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю та запропоновані шляхи її розвитку на курсах підвищення кваліфікації. Розкрито методологічні основи, уточнено принципи, визначені педагогічні умови, розроблена й апробована методика реалізації педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів спецдисциплін ПТНЗ кулінарного профілю у процесі підвищення кваліфікації.

Запропоновано шляхи вдосконалення професійно-педагогічної діяльності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю; інноваційні технології розвитку їхньої педагогічної майстерності у процесі підвищення кваліфікації.

Ключові слова: професійно-технічні навчальні заклади кулінарного профілю, викладач спеціальних дисциплін, педагогічна майстерність, професійно-педагогічна діяльність, курси підвищення кваліфікації.

Overko N. Ya. Development of pedagogical skills of special subject teachers of culinary vocational schools in the process of advanced training. – The manuscript.

Thesis for submitting a candidate degree by specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Vinnytsia State Pedagogical University named Mykhailo Kotsiubynskyi, the Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2016.

The thesis is devoted to the problems of special subject teachers' pedagogical skills of culinary vocational schools during advanced training. Based on the theoretical analysis of psychological and pedagogical research of vocational school teachers' activity the author grounded the content and structure of special subject teachers' pedagogical skills of culinary vocational schools, their peculiarities in the advanced training system.

The justification of scientific and methodological approaches (andragogical, axiological, competence, personality and activity, acmeological ones) to the special subject teachers' pedagogical skills development of culinary vocational schools while advanced training helps the author define the structural components of pedagogical skills of special subject teachers of culinary vocational schools, namely: cognitive-value (based on a system of general pedagogical knowledge, professional and personal values and attitudes to work as a necessary method of self-realization and involves the development of motivational sphere and expressed as a teacher's general readiness); competence and technology (reflects pedagogical potential, professional and teaching competence and professionally important qualities of the person and is expressed in the ability to professionally-pedagogical activity); reflexive and personal (includes orientation of the individual, his or her subjective experience, capacity for reflection and self-regulation in the professional and educational activities and behavior, targeted educational influence and is reflected in vocational and educational readiness for training and education of future chefs); creative and innovative ones (reflects the desire for continuous improvement, high level of perception, creative pedagogical thinking, a willingness to be creative while teaching special technology to future chefs and is implemented in innovative educational activities).

Considering general didactic principles (scientific, fundamentalization, integration, interrelation of studies and practice, systematic and consistency, innovation), principles of professional education (professional orientation, humanization and democratization of vocational education, continuity and information) and identification of specific principles of pedagogical skills of special subject teachers of culinary vocational schools while advanced training (reflexivity, subjectivity, continuity, facilitation) allow the author to define pedagogical conditions of pedagogical skills development while advanced training, namely: development and introduction of the subject "Pedagogical skills development" for the advanced training of teachers; design of innovative forms, methods and technologies of pedagogical skills development and their application in the process of advanced training; orientation of the process of special subject teachers' pedagogical skills development to updating their needs for continuous self-improvement in professional and educational activities; training courses focus on the harmonious development of each component of pedagogical skills. The implementation of the proposed pedagogical conditions, enabling to master methods of analysis and implementation of actual professional tasks, the creation of a favorable environment for theoretically defined and empirically elaborated innovative technologies significantly increase the effectiveness of

the special subject teachers' pedagogical skills development at culinary vocational schools while advanced training.

According to the selected pedagogical conditions the author developed the methods of special subject teachers' pedagogical skills development at culinary vocational schools, which includes targeted use of achievements of modern psychology and pedagogy and innovative teaching technologies while advanced training of teaching staff of vocational schools. The author's course "Pedagogical skills development" is aimed to develop all the components of special subject teachers' pedagogical skills at culinary vocational schools, organization of person-centered interaction of all the participants of educational process in order to ensure their general pedagogical training, development of the capacity for vocational and educational activities, formation of professional pedagogical preparedness for training of future chefs and self-expression in innovative educational activities.

Key words: *culinary vocational schools, teacher of special subjects, pedagogical skills, professional and educational activities, advanced training courses.*

Оверко Н. Я. Развитие педагогического мастерства преподавателей специальных дисциплин профессионально-технических учебных заведений кулинарного профиля в процессе повышения квалификации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2016.

Диссертация посвящена исследованию проблемы развития педагогического мастерства преподавателей специальных дисциплин кулинарного профиля профессионально-технических учебных заведений в процессе повышения квалификации.

На основе анализа методологических и психолого-педагогических аспектов профессионально-педагогической деятельности преподавателей спецдисциплин ПТУЗ кулинарного профиля и теоретического анализа исследований педагогического мастерства проанализировано содержание понятия «педагогическое мастерство», раскрыты педагогические основания его развития у преподавателей спецдисциплин ПТУЗ кулинарного профиля в процессе повышения квалификации.

На этом основана структура педагогического мастерства преподавателей спецдисциплин ПТУЗ кулинарного профиля и предложены пути ее развития на курсах повышения квалификации. Раскрыты методологические основы, уточнены принципы, определены педагогические условия, разработана и апробирована методика развития педагогического мастерства преподавателей спецдисциплин ПТУЗ кулинарного профиля в процессе повышения квалификации. Предложены пути совершенствования профессионально-педагогической деятельности преподавателей специальных дисциплин ПТУЗ кулинарного профиля; инновационные технологии развития их педагогического мастерства в процессе повышения квалификации.

Ключевые слова: *профессионально-технические учебные заведения кулинарного профиля, преподаватель специальных дисциплин, педагогическое мастерство, профессионально-педагогическая деятельность, курсы повышения квалификации.*